Kommittémotion S

SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2838

av Ida Karkiainen m.fl. (S)

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2027 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt förslaget i tabell 1.1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa karensavdraget i sjukförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förenklat intygande vid kortare sjukskrivningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av hur drivkrafterna för att arbetsgivare ska arbeta förebyggande kan öka och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetsgivarens ansvar för att ta fram en plan för att snabbt få tillbaka sjukskrivna medarbetare i arbete och förstärka möjligheterna till rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försöksverksamhet med sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en breddning av uppdraget för den finansiella samordningen (Finsam) och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrade regelverk för sjuk- och aktivitetsersättningen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersättningarna inom sjuk- och aktivitetsersättningen bör höjas så att de bättre speglar kostnadsutvecklingen i samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra stödet till arbetshjälpmedel och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa samma arbetsförmågebegrepp för sjuk- och aktivitetsersättningen som för sjukpenning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sjukförsäkringsskyddet för gravida och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer förutsägbar och likvärdig arbetsskadeförsäkring och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusket och införa ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påskynda arbetet med att använda artificiell intelligens (AI) vid handläggningen av socialförsäkringsärenden och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta en god styrning av Försäkringskassan och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tabell 1.1 Anslagsförslag 2027 för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Tusental kronor

Ramanslag		Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	49 240 652	±0
1:2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	54 825 000	±0
1:3	Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 422 000	±0
1:4	Arbetsskadeersättningar m.m.	2 570 000	±0
1:5	Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	39 798	±0
1:6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 436 700	±0
2:1	Försäkringskassan	11 742 386	±0
2:2	Inspektionen för socialförsäkringen	80 335	±0

99:1	Högkostnadsskydd för mindre företag	±0	500 000
Summa		**121 356 871**	**500 000**

Motionen har vissa begränsningar mot bakgrund av det rådande politiska läget med en övergångsregering och en övergångsbudget.

En trygg sjukförsäkring är en del av ett starkt samhälle

Sjukförsäkringen är en av de starkaste pelarna i vårt gemensamma välfärdssystem. Den är en försäkring och inget bidrag. Den ska ge trygghet vid förlust av inkomst när arbetsförmågan är nedsatt. Det är en försäkring som vi alla betalar till när vi arbetar och ska kunna räkna med att få del av när vi behöver den. Den som förlorar arbetsförmåga ska kunna förvänta sig ekonomisk trygghet, ett gott stöd från både samhället och arbetsgivaren samt en god rehabilitering för att snabbt kunna återgå i arbete. Vi socialdemokrater vill återupprätta och bygga vidare på sjukförsäkringen. Den ska vara generös nog att ge trygghet, rättssäker nog att skapa förtroende och stark nog att hålla ihop samhället. Trygghet föder frihet – och en stark sjukförsäkring är nyckeln till att människor vågar leva sina liv fullt ut. Försäkringsskyddet måste stärkas och orättfärdiga utförsäkringar stoppas.

En allt lägre andel av befolkningen försörjs genom sjukförsäkringen och människor måste veta att de har en ekonomisk trygghet under den tid det tar att återfå arbetsförmågan.

Den vanligaste sjukskrivningsorsaken är psykisk ohälsa. Kvinnor som arbetar med olika typer av omvårdande yrken löper betydligt större risk än andra att drabbas av stressrelaterade sjukskrivningar. Det beror främst på en orimlig arbetssituation, vilken måste åtgärdas. Man ska inte heller riskera liv och hälsa på jobbet. Vi vill se en trygg och fungerande arbetsskadeförsäkring som ger bättre inkomstskydd när man skadas på jobbet. Det gäller oavsett om man blivit av med en tumme vid sågmaskinen eller om ryggen inte längre klarar tunga lyft. Fler svåra psykosociala skador och lidande som orsakats av arbetet bör också omfattas av arbetsskadeförsäkringen och ska inkomstskyddas.

Avskaffa karensavdraget i sjukförsäkringen

Sverige är det enda nordiska land som har tredubbla självrisker i sjukförsäkringen och det enda land som har karensavdrag. Det vill vi socialdemokrater ändra på. Karensavdraget slår hårdast mot alla de arbetare som varje dag går till jobbet och ser till

att samhället fungerar. Det handlar om alla de barnskötare, undersköterskor, busschaufförer, butiksbiträden och byggnadsarbetare som inte kan arbeta hemma. Många jobbar dessutom inom kontaktyrken där de utsätts för en mycket större risk att bli smittad och därmed ökad risk för ekonomiskt bortfall. Samtidigt har det inom yrken för tjänstepersoner utvecklats metoder för hemarbete vid exempelvis lättare sjukdom, såsom förkylningar. Det här är djupt orättvist och det gör att arbetsmarknaden dras isär. Den som går till jobbet sjuk kan göra att ett sjukdomstillstånd förlängs eller att skador förvärras. Dessutom finns risk för att man smittar sina kollegor, som också behövs för att samhället ska gå runt. Erfarenheterna från coronapandemin visar dessutom att ett mer rättvist karensavdrag kan rädda liv. Karensavdraget har också i större utsträckning kommit att bli en plånboksfråga. Det är oftare personer med lågavlönade jobb som drabbas av karensavdraget medan högavlönade kan jobba hemifrån och slipper löneavdrag.

Flera rapporter bekräftar bilden av att karensavdragets nuvarande regelverk till stor del drabbar anställda inom arbetaryrken. Rapporten *Sjuk på jobbet*, som bygger på en enkätundersökning om arbetsmiljö som gjordes av Handelsanställdas förbund under våren 2022, visade att 72 procent av Handels medlemmar har gått sjuka till jobbet under det senaste året. Att man inte har råd att stanna hemma är en vanlig förklaring till sjuknärvaron.

Från visst politiskt håll har framförts krav på att karensavdraget ska tas bort endast för vissa yrkesgrupper. Vi menar att en sådan avgränsning av regelverket mellan olika yrkesgrupper inte är praktiskt möjlig att genomföra. Den vägen är alltför snårig om man vill åstadkomma ett system som uppfattas som mer rättvist. Samtidigt som vi vill göra karensavdraget mer rättvist är det viktigt att bevaka att förändringar inte leder till ett överutnyttjande. En trygg sjukförsäkring ska komma alla till del.

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte våren 2022 en utredning om karensavdraget och sjuklönen. Syftet med översynen är att reglerna för karens och sjuklön ska få en utformning som bidrar till att inkomstbortfall under sjukdom bärs på ett mer solidariskt och fördelningspolitiskt träffsäkert sätt samt motverkar riskerna för sjuknärvaro. Bland annat skulle fördelningseffekterna samt hälsoekonomiska och övriga konsekvenser av karensavdraget analyseras. Utredaren skulle även se över reglerna om karens för föräldralediga, behovsanställda, arbetslösa inom arbetslöshetsförsäkringen och egenföretagare. I uppdraget ingick även en översyn av reglerna för sjuklön och analys av arbetsgivares sjuklöneansvar med avseende på incitamenten att motverka och

minska sjukfrånvaro. Denna utredning lades tyvärr ned av Tidö-regeringen och i stället presenterades i december 2023 ett karenstak som innebär att karensavdrag inte ska göras från sjuklön eller sjukpenning som svarar mot inkomst av anställning, om sådant avdrag har gjorts vid sex tillfällen under de senaste 12 månaderna. Dessutom föreslogs att det allmänna högriskskyddet förstärks för arbetstagare och andra individer med sjukdomar som innebär förhöjd risk för återkommande eller långa sjukperioder. Vi socialdemokrater har varit positiva till förslagen som ett första steg på vägen mot att ta bort orättvisan i karensavdraget, men att förslagen inte räcker då den grundläggande orättvisan, att karensavdraget till stor del slår mot löntagare med arbetaryrken, består. Efter remissbehandlingen har regeringen valt att lägga dessa förslag i byrålådan. Det innebär att vi fortfarande står kvar på samma punkt som tidigare, utan utredda förslag på hur orättvisan med karensavdraget ska kunna avskaffas. För oss socialdemokrater var detta en angelägen utredning och vi anser att tiden nu är mogen för att avskaffa karensavdraget så att den som är sjuk får möjlighet att återhämta sig. Det innebär att den som är sjuk får sjuklön från första dagen. Ett avskaffande förutsätter också effektiva regler som gör att fusk och missbruk motverkas. Redan i budgetmotionen för 2026 föreslog vi att karensavdraget i sjukförsäkringen skulle avskaffas från halvårsskiftet 2026. Detta avslogs då av riksdagen. Då frågan är en angelägen reform föreslår vi ånyo att karensavdraget i sjukförsäkringen avskaffas från 1 juli 2027. För större företag blir kostnaden för en ytterligare sjuklönedag begränsad. För vissa små företag kan den kostnaden bli mer kännbar. Därför föreslår vi att ett högkostnadsskydd införs för mindre företag samtidigt som karensavdraget avskaffas. För detta högkostnadsskydd avsätter vi 500 miljoner kronor 2027.

Bättre regelverk för sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte hösten 2021 en särskild utredare för att se över regelverket för sjukpenninggrundande inkomst, det vill säga inkomstunderlaget för bland annat sjukpenning och föräldrapenning. I betänkandet *Ett trygghetssystem för alla – nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst* (SOU 2023:30) föreslår utredaren bland annat att inkomsten även ska beräknas utifrån historiska inkomster samt att kvalifikationstiden minskas till en månads arbete. Det är helt avgörande för att t ex kulturarbetare, elitidrottare och kombinatörer ska kunna ta del av de trygghetssystem som de betalar in till. Vi tycker att utredningens förslag utgör ett viktigt inslag i arbetet för att förstärka tryggheten i den allmänna sjukförsäkringen. Det är beklagligt att Tidö-regeringen även i detta fall har valt att gömma dessa förslag i

byrålådan. Vi anser det angeläget att gå vidare med utredningens förslag och så snart det är möjligt återkommer med en proposition till riksdagen.

Förenklat intygande vid kortare sjukskrivningar

Många läkare i primärvården kan vittna om hur det administrativa arbetet med sjukskrivningsintyg innebär en stor arbetsbörda. I betänkandet *Rätt förutsättningar för sjukskrivning* (SOU2023:48) från augusti 2023 föreslås bland annat att Försäkringskassan tillsammans med Socialstyrelsen och i samråd med relevanta aktörer inom hälso- och sjukvården och arbetsmarknadens parter utvecklar intyget så att det blir mer ändamålsenligt. Vi anser att det är angeläget att utredningens förslag om ett förenklat intygande vid korta sjukskrivningar för att spara läkares tid och administration hos Försäkringskassan snarast genomförs. Det är avgörande för att läkare och annan personal inom sjukvården kan minska den administrativa bördan och i stället fokusera på sin huvuduppgift med att vårda och behandla patienter.

Öka drivkrafterna för arbetsgivare att arbeta förebyggande och förstärk möjligheten till rehabilitering

Då livslängden ökar och i takt med att pensionsåldern successivt höjs och att det ställs ytterligare krav på att människor inte slits ut i förtid, måste Sveriges arbetsplatser bli mer hållbara. Med ett sådant synsätt bör tyngdpunkten för den goda arbetsplatsen ligga på det förebyggande hälsoarbetet där det lönar sig ekonomiskt att inte vänta att agera till dess att sjukskrivning har blivit ett faktum. För att bromsa den negativa utvecklingen krävs krafttag och alla aktörer som kan behöver tillsammans hjälpas åt för att nå en långsiktigt hållbar arbetsmarknad och en friskare befolkning. Vi vet att många faktorer spelar in och därför behövs ett holistiskt hälsoperspektiv när man kommer med lösningar inför framtiden. Ofta görs enstaka insatser men helhetsperspektivet tappas ofta på vägen, vilket gör att många insatser inte får sin fulla kraft med genomslag och mätbara effekter på sikt. De nödvändiga krafttagen kan handla både om ekonomiska sanktioner och belöningar. Det ska inte vara valbart att kunna strunta i att ens medarbetare uppvisar ohälsa. Idag gör för många arbetsgivare, både privata och offentliga, alltför lite för att undvika att slita ut sin personal och har ingen nämnvärd fokus på sina medarbetares hälsa.

Det är i dag för enkelt att slippa undan sitt ansvar som arbetsgivare – man behöver varken uppvisa ohälsotal eller medarbetarupplevelser åt något håll. Tidigare redovisades sjuktal i företagens årsredovisning, något man åter bör överväga. Det är viktigt att

Försäkringskassan tidigt efterfrågar en plan för återgång i arbete när prognosen är att sjukskrivningen kan bli långvarig. Idag *kan* Försäkringskassan begära in en sådan plan. Vi socialdemokrater menar att Försäkringskassan *ska* begära in en plan för återgång i arbete när det finns risk för lång sjukskrivning. Det bör också övervägas ytterligare resurser till Arbetsmiljöverket för granskningar av hur arbetsgivare lever upp till arbetsmiljölagen. Vidare bör man överväga införande av vite eller straffavgifter för arbetsgivare som struntar i sitt ansvar för medarbetarnas hälsa. Regeringen bör därför göra en översyn av hur drivkrafterna för arbetsgivare att arbeta förebyggande kan öka.

Idag tar det alldeles för lång tid för många sjukskrivna innan de får behandling och rehabilitering från sjukvården för att återfå arbetsförmåga. Det måste ändras. Vi socialdemokrater menar att de finansiella samordningsförbunden skulle kunna få ett bredare uppdrag för att också agera möjliggörare i rehabiliteringsprocessen. Och ännu fler får vänta månad efter månad på att ens arbetsgivare tillsammans med relevanta aktörer tar fram en konkret och rimlig plan för hur det sjukskrivne ska kunna återgå i arbete. Det är slöseri med resurser. Den sjukskrivne tvingas vara hemma längre än nödvändigt, vilket påverkar psykisk hälsa, ekonomi och social tillvaro. Arbetsgivaren förlorar kompetens och samhället förlorar i skattekraft. Det är av största vikt att incitamenten för arbetsgivare att presentera en konkret plan tidigt i sjukfallen ökar.

Inför försöksverksamhet med sociala utfallskontrakt

I departementsskrivelsen *Ett mer hållbart och längre arbetsliv* (DS 2024:19) från Kansliet för hållbart arbetsliv definieras sociala utfallskontrakt som: "Ett ramverk för att driva förändring där man knyter samman flera aktörer för att samarbeta mot ett gemensamt utfall. En grundpelare är att uppnå förbättrade sociala och hälsomässiga utfall för en definierad målgrupp – och utifrån denna målsättning skapas en insatsmodell med finansiering, uppföljning och rollfördelning.” Det handlar alltså om insatser där sociala mål – såsom minskad sjukfrånvaro eller förbättrad arbetsförmåga – betalas ut beroende på faktisk effekt. Att förebygga ohälsa och minska långa sjukskrivningar är ett långsiktigt arbete. Utfallskontrakt skapar, enligt utredningen, incitament att ändå investera i sådana insatser, eftersom ersättningen baseras på förbättrade resultat. Sociala utfallskontrakt, eller “sociala investeringar”, är modeller där offentliga aktörer, ibland tillsammans med privata eller idéburna aktörer, finansierar förebyggande insatser eller insatser för grupper med speciella behov, där ersättning delvis eller helt är kopplad till om förutbestämda resultat uppnås. Vi tycker det är intressant att vidare studera hur en sådan modell skulle kunna användas. Det särskilda

projektet inom Försäkringskassan kallat *Momentum,* finansierat via den Europeiska socialfonden (ESF), har visat att det ofta finns förebyggande åtgärder som arbetsgivaren hade kunnat vidta och som skulle kunna undvika sjukskrivningar. Men eftersom åtgärden initialt innebär en kostnad och vinsten kommer först senare, undviker arbetsgivare att göra den investeringen. Det behövs därför bättre förutsättningar för att utveckla, pröva och ta tillvara sociala innovationer som kan förebygga ohälsa och minska behovet av långa sjukskrivningar. Regeringen bör därför ges till känna om nödvändigheten av att ta initiativ till försöksverksamhet med sociala utfallskontrakt för att utröna dess möjligheter.

Bredda uppdraget för den finansiella samordningen (Finsam)

De finansiella samordningsförbunden skulle kunna få ett bredare uppdrag för att också agera möjliggörare i rehabiliteringsprocessen. Forskning visar att samverkan är det mest effektiva för långsiktig hållbarhet och det mest kostnadseffektiva för samhället. Samverkan genom lagen om finansiell samordning (Finsam) bör därför utvecklas och breddas till att omfatta fler människor i behov av stöd från flera instanser, så att myndigheter kan gå ihop och ge det stöd och de insatser som individen behöver. Inom Finsamförbunden utvecklas ständigt nya arbetssätt och sociala innovationer, men alltför sällan tas framgångsrika metoder vidare till de samverkande myndigheternas och huvudmännens ordinarie verksamheter. Vi socialdemokrater menar att staten behöver ta ett tydligare ansvar för att framgångsrika sociala innovationer systematiskt utvärderas, sprids och implementeras i statsförvaltningen och andra berörda offentliga verksamheter. Det som bevisligen fungerar ska tas tillvara, så att fler människor kan få rätt stöd i rätt tid och samhällets resurser används mer effektivt.

Finsams nuvarande avgränsning innebär dessutom att samordningsförbundens kapacitet inte fullt ut kan användas för exempelvis tidiga insatser för barn och unga, förebyggande av psykisk ohälsa och utanförskap. Det är områden där tidiga och samordnade insatser skulle kunna förebygga ohälsa och långa sjukskrivningar, med stora vinster för både individen och samhället.

Förbättrade regelverk i sjuk- och aktivitetsersättningen

Flera viktiga steg har tagits av den tidigare socialdemokratiska regeringen för att reformera sjukförsäkringen i syfte att öka såväl den ekonomiska tryggheten och flexibiliteten i sjukförsäkringen som förståelsen för regelverket. Flera ersättningar i sjukförsäkringen har höjts men det räcker inte. Den som lever med långvarig sjukdom

eller funktionsnedsättning ska kunna leva ett gott liv. Idag är sjuk- och aktivitetsersättningen för låg och har under lång tid halkat efter löneutvecklingen. Arbetet med att ytterligare förbättra regelverket i sjuk- och aktivitetsersättningen och att höja ersättningsnivåerna måste fortsätta. Även ur ett jämställdhetsperspektiv finns det starka skäl att arbeta vidare med reformer på området.

Förbättra stödet till arbetshjälpmedel

För den som lever med en funktionsnedsättning eller är sjukskriven under lång tid kan rätt till arbetshjälpmedel vara helt avgörande för att kunna börja jobba eller komma tillbaka till jobbet. Dock fastnar många i ett system där ansvaret är utspritt och det är svårt att få rätt stöd. Det är inte ovanligt att människor bollas runt mellan Försäkringskassan, sjukvården och Arbetsförmedlingen, utan att någon tar ett samlat ansvar. Resultatet blir att människor som både vill och kan jobba hålls tillbaka, inte på grund av sin hälsa, utan för att systemet inte hänger ihop. Inspektionen för socialförsäkringen har uppmärksammat att det finns brister i stödet till arbetshjälpmedel. Tillgången till arbetshjälpmedel är avgörande för personer med funktionsnedsättning. I dagsläget finns en gränsdragningsproblematik mellan olika former av stöd för hjälpmedel som lämnas till personer med funktionsnedsättning. Försäkringskassan som ansvarar för denna verksamhet behöver också förbättra sitt arbete. Regeringen bör ge Försäkringskassan i uppdrag att tillsammans med sjukvården och Arbetsförmedlingen ta fram en modell för bättre samordning kring arbetshjälpmedel. Målet ska vara att göra det enklare och tryggare för den som behöver stöd, att det blir tydligt vem som ansvarar för vad, och att fler får rätt hjälpmedel i tid så att de kan börja jobba eller återgå i arbete.

Inför samma arbetsförmågebegrepp för sjuk- och aktivitetsersättningen som för sjukpenning

Även den som har varaktigt nedsatt arbetsförmåga behöver bättre möjligheter till rehabilitering och stöd för att återgå till arbete. Det kan till exempel handla om att underlätta för arbete och studier kombinerat med sjuk- och aktivitetsersättning. För att säkra legitimiteten för sjukförsäkringen måste regelverket upplevas som rimligt och rättvist. Vi anser att regeringen med prioritet bör bereda utredningen *En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet* (SOU 2021:69) och dess förslag om att rätten till sjukersättning och aktivitetsersättning ska prövas mot samma

arbetsmarknadsbegrepp som gäller i sjukpenningen. Det är en angelägen reform som bör genomföras så fort som det ekonomiska utrymmet tillåter.

Andelen personer som nybeviljas sjuk- och aktivitetsersättning är idag rekordlågt och reglerna för att få sjuk- och aktivitetsersättning är så strikta att ytterst få får tillgång till den. Människor som har en arbetsförmåga, men som av olika anledningar inte anses attraktiva på den ordinarie arbetsmarknaden, behöver ha en trygg ekonomisk situation samtidigt som den förmåga som finns tas tillvara på bästa sätt. Regeringen bör se över hur fler med varaktigt nedsatt arbetsförmåga kan få en trygg situation utan att bollas runt mellan olika myndigheter.

I december 2022 stoppade den SD-stödda regeringen utredningen *En mer ändamålsenlig beräkning av sjuk- och aktivitetsersättningen* (Dir. 2022:62) med motivet att uppräkningen utifrån prisbasbeloppet utgjort en betydligt kraftigare ökning än vad exempelvis löntagarna får. Detta är missvisande eftersom beräkningen av sjuk- och aktivitetsersättning sett över en längre tid har halkat efter i inkomstutvecklingen. När prisutvecklingen och inflationen återgår till vad den var före pandemin kommer denna skillnad åter att bli synlig. Utredningen skulle bedöma om det finns ett bättre sätt att räkna upp ersättningarna över tid så att man inte tappar i inkomstutveckling som har skett under många år. Vi menar att det fortsatt är angeläget att se över om indexeringen av garantiersättningen inom sjukersättning och aktivitetsersättning kan förändras för att öka följsamheten mot inkomstutvecklingen i övriga samhället.

Reformera sjukförsäkringsskyddet för gravida

Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen uppdrog åt en särskild utredare att se över socialförsäkringsskyddet för gravida. Översynen har främst gällt reglerna om graviditetspenning. Syftet har varit att modernisera skyddet så att förmånen i högre utsträckning fungerar ändamålsenligt för gravida arbetstagare och egenföretagare.

Utredningen *Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida* (SOU 2023:23) lämnade sitt betänkande i maj 2023. Utredningen föreslår flera förstärkningar av skyddet, bland annat att en icke-behovsprövad graviditetspenning ska kunna nyttjas de sista sju kalenderdagarna innan beräknad förlossning och fram till och med dagen före den faktiska förlossningen och att taket vid beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten i graviditetspenningen höjs till 10 prisbasbelopp. Vi socialdemokrater är positiva till utredningens förslag och vi anser att det är angeläget att regeringen går vidare med förslagen och återkommer med en proposition till riksdagen.

En mer förutsägbar och likvärdig arbetsskadeförsäkring

Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillsatte en särskild utredare att se över arbetsskadeförsäkringen och bland annat analysera villkoren för rätten till livränta i syfte att säkerställa att livräntan fyller sin funktion när det gäller att ge ekonomisk trygghet vid inkomstförlust på grund av arbetsskada, samt ta ställning till ytterligare åtgärder för att säkerställa att kvinnor och män ges ett likvärdigt skydd vid inkomstförlust på grund av arbetsskada.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har konstaterat att det efter borttagandet av den tidsbegränsade sjukersättningen 2008 har blivit svårare att avgöra om grundkraven för livränta är uppfyllda (S2019/05200). Tidigare gällde varaktighetskravet ett år fram i tiden för både rätt till livränta och sjukersättning. Numera finns det inte någon tydlig koppling mellan besluten om sjukersättning och besluten om arbetsskadelivränta. Regeringen ansåg att det måste säkerställas att arbetsskadelivräntan fyller sin funktion när det gäller att ge ekonomisk trygghet vid inkomstförlust på grund av arbetsskada, med god förutsägbarhet. Alltför stora variationer i beviljandet av livränta, som inte beror på sådana faktorer som förändringar i arbetsmiljön eller tillkomsten av nya behandlingsmetoder, riskerar att minska förtroendet för arbetsskadeförsäkringen.

I en ny rapport från ISF (Rapport 2026:10) konstateras att det grundläggande syftet med arbetsskadeförsäkringen, att ge ekonomisk trygghet vid inkomstförluster på grund av arbetsskada, inte längre fungerar som avsett. Livräntan kan inte längre uppfylla detta syfte och samtidigt fungera som ett tillägg till dagens sjukförsäkring, vilket bekräftar den bild som vi länge känt till.

Utredaren har i betänkandet *En ändamålsenlig arbetsskadeförsäkring – för bättre ekonomisk trygghet, kunskap och rättssäkerhet* (SOU 2023:53) som lämnades i september 2023, lagt förslag som bland annat syftar till att betydligt fler fångas upp och får en prövning av om skadan är en arbetsskada, betydligt fler får ersättning och en mer korrekt beräknad sådan, att försäkringen blir könsneutral, besluten blir mer rättssäkra, likformiga och transparenta samt att livräntan följer inkomstutvecklingen. Förslagen har remissbehandlats och mottagits positivt. Detta är tyvärr ytterligare ett utredningsförslag som regeringen valt att lägga på hyllan. Vi socialdemokrater anser att utredningens förslag är viktiga för att kunna återupprätta arbetsskadeförsäkringen till hur den är tänkt att fungera och till hur den faktiskt fungerade fram till försämringarna i sjukförsäkringssystemet som den dåvarande alliansregeringen genomförde under sina regeringsår.

Stoppa fusket och inför ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott

Våra gemensamma skattemedel ska gå till människor som har rätt till ekonomisk trygghet och till att stärka vår gemensamma välfärd – inte till den organiserade brottsligheten.

Den förra socialdemokratiska regeringen tillsatte en bidragsbrottsutredning med uppgift att bland annat att analysera hur förmågan att förebygga och bekämpa bidragsbrott kan stärkas. Utredningen lämnade sitt betänkande *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystem* (SOU 2023:52) i september 2023. Regeringen har tagit vidare en del av utredningens förslag i bland annat utökade möjligheter för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att inhämta uppgifter om andra personer än den försäkrade och om juridiska personer. Socialdemokraterna ser positivt på förslag som innebär ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Samtidigt behöver det bli lättare för medborgare att göra rätt från början vid sina kontakter med myndigheter. Det gäller i stor utsträckning Försäkringskassan. Berörda myndigheter bör snarare sträva efter att underlätta för människor att lämna rätt uppgifter än att med återkrav och viten jaga dem som ovetandes har lämnat felaktiga uppgifter. Vi förutsätter att regeringen vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att åstadkomma de förbättringar som Riksrevisionen uppmärksammar i sin granskning och vi avser att följa frågan. Det är angeläget för att säkerställa att de människor som har rätt till stöd från trygghetssystemen får det men inte de som försöker sko sig på andra.

Återupprätta en god styrning av Försäkringskassan

Försäkringskassans främsta uppdrag är att administrera den oerhört viktiga socialförsäkringen som omfattar i stort sett alla som bor eller arbetar i Sverige. Försäkringen är en viktig del av de offentliga trygghetssystemen och har stor betydelse, inte bara för enskilda, hushåll och företag, utan för hela samhällsekonomin. För många människor är den ersättning som Försäkringskassan beslutar om helt avgörande för den dagliga livsföringen.

Regeringens nedskärningar av Försäkringskassans förvaltningsanslag under 2024 fick stora konsekvenser, dels för de anställda men framför allt för alla de försäkrade som inte kunde komma i kontakt med sin handläggare, inte fick svar på frågor och tvingades vänta orimligt länge på att få sina ansökningar om stöd utredda. Det är inte värdigt vårt välfärdsland. Nyanställd personal har tvingats sägas upp, viktiga

utvecklingsprojekt har lagts på is och digitaliseringssatsningar som skulle effektivisera myndighetens arbete och motverka bidragsfusk har försenats.

När Riksrevisionen år 2024 granskade användningen av övervägande skäl vid 180 dagars sjukskrivning och kom fram till att det som var tänkt som undantag blivit regel, instruerade Tidöregeringen Försäkringskassan att ändra tillämpningen. Därefter har andelen sjukskrivna som får sin arbetsförmåga bedömd mot det ordinarie arbetet med stöd av övervägande skäl minskat kraftigt, samtidigt som avslagen på sjukpenning vid dag 180 har ökat. Detta trots att Riksrevisionens granskning visade att möjligheten att återgå till sitt ordinarie arbete faktiskt ökade för dem som omfattades av undantaget. Det är djupt oroande att Tidöregeringens styrning leder till att fler människor förlorar sin sjukpenning i stället för att få möjlighet till rehabilitering och en hållbar återgång i arbete.

Även rättssäkerheten i Försäkringskassans handläggning måste förbättras. Media har uppmärksammat flera fall där sjuka människor felaktigt fått sin sjukpenninggrundande inkomst, SGI, nollad och därmed blivit utan sjukpenning. Nya domstolsavgöranden visar att Försäkringskassan inte gjort de individuella prövningar som lagen kräver. Det är mycket allvarligt. Ingen människa ska behöva förlora sin ekonomiska trygghet på grund av att en myndighet tillämpar lagen felaktigt. Regeringen måste säkerställa att Försäkringskassan rättar till bristerna och utröna om fler människor har drabbats av felaktiga beslut.

Regeringens hantering av Försäkringskassan är otillfredsställande. Nu krävs en styrning som sätter rättssäkerhet, effektivitet och människors behov i centrum. Försäkringskassan måste ha tillräckliga resurser för att fatta korrekta beslut inom rimlig tid, ge människor det stöd de har rätt till och samtidigt upprätthålla en effektiv kontroll mot felaktiga utbetalningar. Regeringen behöver ta ett tydligare ansvar för att återupprätta förtroendet för en av våra viktigaste välfärdsmyndigheter.

Ida Karkiainen (S)

Åsa Eriksson (S)

Ola Möller (S)

Jessica Rodén (S)

Arber Gashi (S)

Robert Andersson Hammarstrand (S)

Marcus Andersson (S)